

9. 03-07 MART
2003
ANKARA
ULUSLARARASI
EĞİTİMDE YARATICI DRAMA
SEMİNERİ

YABANCILAŞMA- YABANCILAŞTIRMA FORUMU TİYATRO-DRAMA

A PEGEM
AKADEMİ

Yayına Hazırlayan: Ömer Adıgüzel

Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

9. ULUSLARARASI EĞİTİMDE YARATICI DRAMA SEMİNERİ
(03-07 Mart 2003)
Yabancılaşma-Yabancılaştırma Forum Tiyatro Drama

ISBN 978-625-7582-71-1
DOI 10.14527/9786257582711

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2021, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141 A/33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. İnci SAN'ın anısına...

9. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Semineri (2003)

Yabancılaşma-Yabancılaştırma

Forum Tiyatro Drama

Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

Birinci Baskı: Naturel - Mayıs 2005

Seminer Düzenleme Kurulu

Prof.Dr. İnci SAN	Çağdaş Drama Derneği Başkanı
Dr. Ömer ADIGÜZEL	Çağdaş Drama Derneği Başkan Yardımcısı
Nalan OLGUN	Çağdaş Drama Derneği Başkanı Genel Sekreteri
Bil. Uzm. Fatma Ö. AKFIRAT	Çağdaş Drama Derneği Başkanı Genel Saymanı
Blm. Uzm. Aynur EĞİTMEN	Çağdaş Drama Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Sevim MİRAL	Çağdaş Drama Derneği Başkanı Yönetim Kurulu Üyesi
Serap A. ANTEPLİ	Çağdaş Drama Derneği Başkanı Yönetim Kurulu Üyesi
Dr. Ayşe Okvuran	Çağdaş Drama Derneği Üye
Dr. Tülay Üstündağ	Çağdaş Drama Derneği Üye
Dr. Ayşe Çakır İlhan	Çağdaş Drama Derneği Üye

ÖN SÖZ

Türkiye’de eğitimde drama veya yaratıcı drama olarak adlandırılan bu yöntem ve alan (ders), hocalarımız Prof. Dr. İnci San ile oyuncu, yazar ve yönetmen Tamer Levent’in akademik işbirliği ile Ankara’da başladı. 1982 yılındaki bu ilk buluşma, eğitimde dramanın bugünkü anlamında kullanılmasının da yollarını açtı.

Eğitim ve sanat dünyası ile birlikte akademik çevrenin güç birliği ve Ankara’da Goethe Enstitüsü ile British Council’in desteğiyle birincisi 1985 yılında gerçekleştirilen “1.Uluslararası Eğitimde Dramatizasyon Semineri” bir yönüyle Türkiye’de yaratıcı drama alanının akademik anlamda tartışılmasının başlangıç tarihini oluşturur.

İlk buluşmanın adının seminer programında İngilizce olarak “Drama in Education Congress” olarak yazıldığı görülür. Bu durum drama buluşmalarının daha başlangıcından beri bir kongre niteliği taşıdığını göstermektedir. İlk kez dramatizasyon adı ile de olsa eğitimde drama veya yaratıcı drama, akademik olarak bu seminerde tartışmaya açılmış, kuramsal ve uygulamalı tartışmalar da bu seminerle başlamıştır.

Eğitim sistemimiz bu yöntem ile karşılaştıktan sonra ilerde bağımsız bir ders olacak “Drama” alanına da yer açmak durumunda kalmıştır. Bu buluşmalara katılanlar aynı zamanda Çağdaş Drama Derneği’mizin de 1990 yılında kurulmasına öncülük etmiş, eğitimde drama alanında Türkiye’nin ilk sivil toplum örgütünün kurulmasını da sağlamışlardır. Emek veren herkese teşekkürlerimiz az gelir.

2008 yılından itibaren “Kongre” adıyla düzenlenen tüm drama buluşmalarımızın bir kitap olarak yayınlanması Derneğimizin en önemli amaçları arasındadır. Bu amaç aynı zamanda geleceğe bırakılacak olan bir “kültürel miras” olarak da değerlendirilebilir. İçinde binlerce uygulama örnekleri bulunan bu kitaplara, eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştiren pek çok bölümünde zorunlu ya da seçimlik olarak okutulan yaratıcı drama derslerinde ve derneğimiz tarafından yürütülen eğitimlik eğitimi programlarında yoğun olarak başvurulmaktadır.

Derneğimiz öncülüğünde gerçekleştirilen ve Ankara’da 3-7 Mart 2003 tarihleri arasında gerçekleştirilen 9. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Semineri, atölye çalışmaları konferans ve panel konuşmalarından oluşan bir içerikle gerçekleştirilmiştir. Bu kitap seminer çalışmalarındaki bu etkinliklerden oluşturulmuştur. Kitabın, eğitimde yaratıcı drama alanında her geçen gün artan yayın gereksiniminin karşılanmasında önemli katkı getireceğini umuyorum.

Kitabın hazırlanmasında o dönem (kitabın ilk haliyle düzenlenmiş hali daha önce Natürel Yayınları tarafından yayınlanmıştı) seminer süresince günlük Drama tii gazetesini de çıkaran Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yaratıcı Drama Topluluğu EYAT öğrencilerinin önemli katkıları oldu. Kitabın yeni biçimi ile bu baskıya hazırlanmasında ise Ömer Çetinkaya'nın katkıları oldu. Her birine ve Pegem Akademi Yayınları tüm çalışanlarına ayrı ayrı teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ömer Adıgüzel
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

ORCID No: 0000-0001-9492-6231

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
-------------	---

1. BÖLÜM AÇILIŞ KONFERANSLARI

Yabancılaştırma - Yabancılaşma Prof. Dr. Coşkun San.....	1
Yabancılaşma- Yabancılaştırma Yılmaz Onay	9

2. BÖLÜM PANELLER

Panel 1: Yabancılaştırma ve Drama / Tiyatro

Anlayış Sarmalı Erik Szauder	11
The Spiral of Understanding Erik Szauder	14
Yabancılaşma ve Kurationsızlık (Anomi) Luciano Iogna	17
Tiyatro Pedagojisi ve Post Dramatik Tiyatro Günter Mieruch.....	19

Panel 2: Yabancılaştırma ve Drama / Tiyatro

Dramada Yabancılaşma ve Yabancılaştırma Dr. Ayşe OKVURAN	28
Yabancılaştırma – Yabancılaşma ve Drama / Tiyatro Naci ASLAN.....	33
Yabancılaşma/Yabancılaştırma - Yaratıcı Drama Dr. Ömer Adıgüzel.....	48

3. BÖLÜM ATÖLYELER

1. Atölye: Forum Tiyatroya Giriş Luciano Iogna	61
2. Atölye: Devinim-Drama Gunter Mieruch.....	94
3. Atölye: Yaşantılar ve Kültürel Miras Erik Szauder	113
Değerlendirme Oturumu	123

4. BÖLÜM EKLER

Söyleşi 1	
Erik Szauder ile Yaratıcı Drama Üzerine.....	127
Söyleşi 2	
Luciano Iogna ile Forum Tiyatro Üzerine.....	129
Atölye Eğitimcilerinin Özgeçmişi	133
Basın Duyurusu	134
Drama-Tii Gazetesi	135
Seminer Programı	149

1. BÖLÜM

AÇILIŞ KONFERANSLARI

Çağrılı Konferanslar

Yöneten: Prof. Dr. İnci San

Yabancılaştırma - Yabancılaşma

Prof. Dr. Coşkun San*

Giriş

1. Köken ve anlambilimsel açıklama
2. Yabancılaştırma kavramının bilimselliği sorunu
3. Yabancılaştırma sürecinin kimi sonuçları
  - a. Güçsüzlük
  - b. Anlamsızlık
  - c. Kuralsızlık
  - d. Soyutlanma
  - e. Öze yabancılaşma
4. Yabancılaştırma-yabancılaşma süreçlerine Türkiye'den örnekler

Sonuç

"Kavram duyarlılığı, bilimselliğin ilk adımıdır"

C.S.

Giriş

Yabancılaştırma¹ kavramı yaklaşık iki yüzyıldan fazla bin zamandır başta sosyoloji, antropoloji ve sosyal psikoloji olmak üzere, ekonomi politiğin ve siyasal bilimin önemli, fakat üzerinde tam bir oydaşmanın bulunmadığı bir konusunu

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi

1 Yabancılaştırma kavramı ilk kez Almanca Etfremdung sözcüğü ile dile getirilmiş, Fransızca ve İngilizce'ye önce alienation, sonraları ise (1980'lerden başlayarak) daha doğru bir karşılığı olan estrangement sözcüğü ile çevrilmiştir.

oluşturmaktadır. Bu kavramı Hegel, Feuerbach, Marx, Durkheim, Weber, Tönnies, Simmel, Marcuse, Leflevna, Mennheim, Freud, Merton, Froma, Mills, Seeman, Habermas gibi çok sayıda düşünür, sosyolog, antropolog, psikolog ve siyasal bilimci ya aynı ya da çok benzer sözcüklerle açıklamış, eleştirmiş ve tartışmışlardır.¹ Ne var ki, herkesçe benimsenen açık ve yalın bir tanımı yapılmamış olmakla birlikte, yabancılaştırma artık toplumsal bilimlerin demirbaş kavramlarından biri ve bir olgu kimliğini kazanmış bulunmaktadır.

Bu bildirinin amacı, önce yabancılaştırma kavramının köken ve anlambilimsel yönüne değinmek, sonra toplumlardaki çeşitli görünümünü sıralamak, en sonunda ise bu görünümün Türkiye'deki belirgin örneklerini açıklamak olacaktır.

1. Köken ve Anlambilimsel Açıklama

Yabancılaştırma kavramının Almanca aslı Entfremdung ile doğru Fransızca ve İngilizce çevirisi estrangement sözcükleri, etkin (aktif) bir süreci anlatırlar. Daha açık bir deyişle, bireyler, gruplar ve toplumsal sınırlar “kendiliklerinden” yabancılaşamaz, tersine en genel anlamında belli bir düzenin ya da sistemin özellikleri, hedefleri ve zorlamaları sonucunda yabancılaşırlar. Kısaca yabancılaştırma süreci neden, yabancılaşma ise bu sürecin bir sonucudur. Konunun daha iyi anlatılabilmesi için birkaç örnek üzerinde durmak yerinde olacaktır. Sözelimi, özelleştirme (privatizasyon), kamulaştırma (sosyalizasyon) gibi kavramlar tıpkı yabancılaştırma gibi, belli sistemli yaklaşımların ideolojileri doğrultusunda ve dıştan bin zorlama ile yaşama geçirilen süreçlerdir. Özelleştirme, yalın bir tanım- la kamu mallarının az sayıda kişinin çıkar için kamu mülkiyetinden çıkarılması; kamulaştırma ise gerçek ve tüzel kişilerin kimi mallarının kamu yararı için kamu mülkiyetine alınması anlamına gelmektedir. Söz konusu zora dayalı süreçler tamamlanacak olursa, ortaya çıkacak durum “özelleşme” ya da “kamusallaşma” olacaktır.

Aynı durum, günümüzün büyümlü kavramlarından biri olan ve genellikle “şu küreselleşen dünyamızda...” nakaratı ile başköşelere oturtulan “globalizasyon” sözcüğü için de geçerlidir. Sanılır ki, dünya durup dururken kendiliğinden küreselleşmeye başlamıştır. Oysa özellikle son yıllarda foyası iyice ortaya çıkan globalizasyon, tüm engeller yıkılarak birkaç ulus ötesi holdingin yeni büyük sermayenin “küreselleştirilmesi”nden başka bin şey değildir.

Bu sonunda toplumbilim ile sosyal psikolojinin en önemli kavramlarından biri olan ikinci anlamında sosyalizasyon sözcüğü de, ne yazık ki, yanlış çevrilip, yaygın bir biçimde yanlış kullanılmaktadır. Gerçekten de tüm toplumsal bilimler uz-

1 Coser, L.A., içinde: Wörterbuch der Soziologis, 2. Basım, Stuttgart 1969, s. 228-231.

manlarının dilinde ve kaleminde bu kavram Türkçe karşılıyla “toplumsallaşma”dır. Sanki birey, kendiliğinden toplumsallaşıvermektedir ve ailede, örgün eğitimde, arkadaş ve iş çevrelerinde (bu arada orduda) bireye, toplumsal sistemin, daha yerinde bir deyişle sosyo-kültürel değerlerin, gerekirse zorla benimsetilmesi yönünde hiçbir etkide bulunulmamaktadır.

Özet olarak, Almanca’da —dung, -rung, sienung ya da —tion; Fransızca ve İngilizce’de —ment ya da —tion ekiyle sonlanan hemen hemen tüm sözcükler etkin (aktif) bir durumu, genellikle bir süreci anlatırlar ve bu nedenle Türkçe’ye —tırma ya da —tirme (özelleştirme, kamulaştırma, küreselleştirme, toplumsallaştırma, demokratikleştirme) ekiyle çevrilmeleri, dilbilimsel ve anlambilimsel bir zorunluluktur.

2. Yabancılaştırma Kavramının Bilimselliği Sorunu

Yabancılaştırma kavramı, özellikle ekonomi politik ile psikoloji alanlarında eleştiriye uğramış, hatta bilimsel olmaktan çok ideolojik olmakla suçlanmış, ayrıca görgül (empirik) gerçeklikte ölçülebilir olduğundan kuşku duyulmuştur.²

Yabancılaştırma tıpkı din, ahlak, hukuk, değerler, demokrasi, insan hakları v.b, gibi hiç kuşku yok ki, değişen ölçülerde değer yüklü bir kavramdır. Ancak, toplumsal bilim inceleme ve araştırmalarında titiz bir nesnellığın baş savunucularından olan Weber, ele alınacak alan, konu ve kavramların değil, irdeleme sürecinde uygulanacak yaklaşım ve yöntemlerin “nesnelligi” üzerinde durmuştur.³ Başka bir deyişle, ele alınacak kavram ve süreçleri, özet açısından nesnel değil gerekçeyle bir yana bırakacak olursak, hemen hemen hiçbir toplumsal bilim konusunda inceleme ya da araştırma yapmamız olanaksız hale gelecektir. Bu eleştiri bilim dışı bir tepki niteliğindedir ve daha da önemlisi, paradoksal bir biçimde doğrudan kendisi ideolojik bir karşı çıkışın damgasını taşımaktadır.

İkinci eleştiri, bireylerin tutum ve davranışlarının ölçülür olup olmadığı genel tartışmasının bir parçasıdır. Kuşkusuz, birçok bağımsız değişkenin bireyin psikolojisi dolayısıyla yargıları üzerinde, hem de çok kısa süreler içinde etkide bulunduğu, böylece özellikle sormaca (anket), derinlemesine görüşme gibi tekniklerle elde edilen sonuçların, her zaman güvenilir olmadığı ileri sürülebilir. Ancak, bilindiği gibi toplumsal bilimlerin kesin yasalar değil, koşullara bağlı olası sonuçlar peşindedir ve belli zaman aralıklarıyla yapılan araştırmalar, sondajlar ve değerlendirmeler, ayrıca yalnızca deneklerin söylediklerini yeterli görmeyip, sözgelimi gözlem tek-

2 Tolan, Barlas, Çağdaş Toplumun Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma, Ankara, 1980, s. 210 v.d. Daha derinlemesine bilgi için bu çok değerli yapıta bkz.

3 San, Coşkun, Max Weber’de Hukukun ve Meşru Otoritenin Sosyolojik Analizi, Ankara, 1971, s. 22-23.